

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація. У статті досліджено розвиток фінансово-економічної спроможності регіонів під впливом реформування місцевого самоврядування на прикладі Черкаського регіону.

Ключові слова: фінансово-економічна спроможність, розвиток регіону, реформа місцевого самоврядування.

FINANCIAL AND ECONOMIC CAPACITY OF THE REGION IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract: The article examines the development of financial and economic capacity of the region under the influence of local government reform on the example of Cherkasy region.

Keywords: financial and economic capacity, development of the region, reform of local self-government.

Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України, у значній мірі спричинені низьким рівнем та нерівномірним розподіленням економічної спроможності регіонів країни, низьким рівнем ресурсів розвитку регіонів, суттєвою диференціацією та недостатністю рівня життя населення в регіонах країни. Рівень фінансової забезпеченості регіонів і надалі залишається одним із головних аспектів у питаннях визначення їхньої спроможності в контексті сталого розвитку.

Питанню фінансово-економічної спроможності регіонів присвячені праці значної кількості сучасних науковців. На думку Г. Михайлів фінансову спроможність регіону необхідно розглядати як здатність регіону протистояти дестабілізаторам соціально-економічного розвитку на основі забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів, їх оптимального розподілу та ефективного використання за умови дотримання такої структури джерел фінансування, яка забезпечуватиме стабільний розвиток у коротко- та довгостроковій перспективі. [1] В наукових працях А. Пелехатий, фінансова спроможність адміністративно-територіального утворення – це його здатність забезпечувати надходження достатнього обсягу фінансових ресурсів та формування ефективної структури їх джерел, а також їх якісний розподіл та ефективне використання для подолання дестабілізаторів та досягнення стабільності соціально-економічного розвитку утворення у короткостроковій та довгостроковій перспективі.[2]

Ми погоджуємось з думкою науковців, що фінансові ресурси регіонів є сукупністю нагромаджень і доходів місцевих бюджетів і територіальних позабюджетних цільових фондів, коштів населення і коштів суб'єктів господарювання, ресурсів фінансово-кредитних установ, а також залучених фінансових ресурсів зі сторони, які використовуються на економічні та соціальні цілі розвитку.

У 2014 році, після затвердження Концепції реформування місцевого самоврядування, в Україні розпочалися трансформаційні зміни, наслідком яких стало затвердження нового адміністративно-територіального устрою районного рівня та рівня територіальних громад. Реформу децентралізації в Україні було розпочато значною мірою з огляду на незадовільну спроможність переважної більшості органів місцевого самоврядування з-поміж близько 11 тис. місцевих рад, які існували до 2014 р., здійснювати власні та делеговані повноваження на належному рівні. [3] Децентралізація, розподіл регіону на територіальні громади та можливість утворення нових об'єднаних територіальних утворень безперечно плинуло на перерозподіл фінансових ресурсів в регіонах. Адже основний напрямок політики реформування був спрямований на передавання повноважень і фінансових ресурсів на базовий рівень адміністративно-територіального устрою а саме: рівень міст, селищ і сіл та їх об'єднань – територіальних громад. Результати проведених досліджень зазначають [4], що малий часовий

проміжок проведення активної фази децентралізації не дозволяє виділити конкретні напрями впливу фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів. Проте, результати децентралізації проявляються одразу в покращенні соціально-економічного становища громад як наслідок фінансової та секторальної децентралізації, зокрема, відбувається:

- збільшення кількості дохідних джерел та надходжень від них;
- зростання рівня доступності послуг;
- збільшення кількості проєктів, що реалізуються за кошти Державного фонду регіонального розвитку;
- спостерігається загальне видиме покращення соціально-економічного становища громад, що проявляється, зокрема, в оновленні місцевої інфраструктури, побудові об'єктів соціального призначення тощо. [3]

З метою дослідження динаміки доходів бюджетів регіонів в сучасний період реформувань в таблиці 1 представлено динаміку виконання доходів бюджетів усіх рівнів за період 2019-2021рр. на прикладі Черкаського регіону.

Таблиця 1

Виконання доходів бюджетів усіх рівнів Черкаської області за період 2019-2021рр., тис грн.

Показник	Фактично надійшло коштів, тис. грн		
	2021 р.	2020 р.	2019 р.
Зведений бюджет області	19 869 164,3	15 270 357,1	13 902 232,3
Доходи державного бюджету	9 918 296,7	6 834 566,5	5 979 091,1
у тому числі:			
доходи, що адмініструються податковою службою	7 577 982,4	6 481 757	5 658 221,1
доходи, що адмініструються іншими міністерствами	2 340 314,3	352 809,5	320 870,0
Власні доходи місцевих бюджетів	9 950 867,6	8 435 790,6	7 923 141,2
з них:			
<i>доходи загального фонду місцевих бюджетів</i>	<i>9 290 361,8</i>	<i>7 853 890,8</i>	<i>7 404 976,9</i>
у тому числі:			
податок на доходи фізичних осіб	5 821 814,2	4 835 190,6	4 530 160,3
акцизний податок	533 639,8	478 219,5	404 953,7
плата за землю	998 010,8	902 949,0	910 300,9
єдиний податок	1 360 977,8	1 177 571,0	1 125 572,6
всі інші платежі	575,919	459 960,7	433 989,4
<i>доходи спеціального фонду місцевих бюджетів</i>	<i>660 505,9</i>	<i>581 899,8</i>	<i>518 164,3</i>
у тому числі власні надходження бюджет них установ	513 695,4	452 382,1	406 799,6

Джерело: [5]

Відповідно до таблиці 1 за період 2019-2021рр. обсяги власних доходів місцевих доходів збільшено на 25% або на 2 млрд 27,7 млн грн. переважним чином за рахунок позитивної динаміки періоду 2020-2021 рр. Зокрема, за 2021 рік до місцевих бюджетів Черкащини надійшло 9 млрд 951 млн грн власних доходів, що на 18% або 1 млрд 515 млн грн. більше, ніж за 2020 рік. У розрізі основних податків до місцевих бюджетів області надійшло: 5 822 млн грн податку на доходи фізичних осіб, що на 20,4%, або на 987 млн грн більше проти надходжень минулого року; 1361 млн грн єдиного податку, із приростом 15,6 %, або на 183 млн грн більше; 998 млн грн плати за землю, із приростом 10,5%, або на 95 млн грн. більше; 534 млн грн акцизного податку, із приростом 11,6%, або на 55 млн грн більше. Доходи спеціального фонду на кінець 2021 становили 660,5 млн. грн, що на 13,5% або 78,6 млн. грн більше попереднього року. Вказана тенденція може бути засвідченням позитивного впливу адміністративного реформування регіонів в контексті сталого розвитку.

У той же час фінансова децентралізація формує низку проблем, для подолання яких необхідно здійснити певні додаткові кроки, зокрема:

- досягнути підвищення ефективності місцевих податків та зборів;
- внести певні зміни в адміністрування цих податків (перерозподіл отриманих коштів між органами їх отримання та використання – державою та органами місцевого самоврядування);
- уточнити умови створення та використання коштів спеціальних фондів;
- вирішити проблеми контролю повноти, своєчасності та достовірності отриманих фінансових податкових надходжень. [3]

Таким чином, рівень фінансової забезпеченості регіонів є одним із головних аспектів у питаннях визначення їхньої спроможності в контексті сталого розвитку. Сучасні аспекти розвитку регіонів відбувається під впливом трансформаційних змін, що передбачені концепцією реформування місцевого самоврядування запропонованого урядом держави. Дослідження динаміки доходів бюджетів регіонів на прикладі доходів бюджетів Черкащини засвідчують про позитивну динаміку впливу адміністративних реформувань. Проте активна фаза реформування регіонів в Україні лише розпочалась і для більш якісного дослідження необхідно враховувати більший часовий період. Це стане предметом наших наступних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Михайлів Г. Фінансова спроможність соціально-економічного розвитку регіональних суспільних систем. *Економічний аналіз*. 2010. Випуск 7. С. 97-99. URL: https://econ.a.at.ua/Vypusk_7/myhayliv.pdf (дата звернення 10.02.2022)
2. Пелехатий А. О. Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації: проблеми та шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. 2016. №11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5260> (дата звернення 10.02.2022)
3. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / Шевченко О.В. та ін.; за ред. Я.А. Жаліла. Київ. 2020. 153с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/decentralizatsiya-i-formuvannya-polityky-regionalnogo-rozvytku-v-ukraini_0.pdf (дата звернення 11.02.2022)
4. Юрченко К. Г. Вплив фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів: аналіт. записка. Київ. 2016. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-12/fin_decent-80fc9.pdf (дата звернення 11.02.2022)
5. Основні показники виконання бюджету Черкаської області на 01.01.22 URL: <https://drive.google.com/drive/folders/11PrCc4ezT5e37chU1u21TyC6Y9h8O3QW> (дата звернення 11.02.2022)

Костогриз Вікторія Григорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, обліку та аудиту, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, e-mail: kostogryzvg@gmail.com

Ляшок Ірина Іванівна, студентка 4 курсу ННІ економіки і права, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси

Kostohryz Victoria V. - PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Accounting and Auditing Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University, Cherkasy, e-mail: kostogryzvg@gmail.com

Lyashok Iryna I. - 4th year student of the Institute of Economics and Law, Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University, Cherkasy